

MKR-SAK 05/02: KEK GENERALFORSAMLING

Saksbehandler: Berit Lånke og generalsekretæren

Dokumenter:

- Informasjons- og bakgrunnsnotat:
"Kontakt og samarbeid med Europas kirker – KEKs generalforsamling som utfordring og mulighet for vår kirkes økumeniske og internasjonale engasjement" (*vedlagt*)
- Rapport fra møte i vertskapskomiteen Trondheim, 16.-17.12.01 (*vedlagt*)
- Budsjett 2002 for norske forberedelser (*mailes/deles ut på møtet*)
- Strategier for videreutvikling av Den norske kirkes relasjoner til europeiske kirker (*vedlagt*)
- Kirkemøte-sak 2002 om Den norske kirke og Europa (*vedlagt*)
- Notat om arbeidet med vertskapsdokument (*vedlagt*)

Mellomkirkelig råd inviteres på dette møtet til å

- vedta budsjett for det norske forberedelsesarbeidet i 2002.
- vedta et strategidokument om videreutvikling av relasjoner mellom vår kirke og europeiske kirker.
- drøfte notat om arbeidet med å skrive et vertskapsdokument.
- drøfte hvordan Den norske kirke bør gi respons til KEKs studiedokument om generalforsamlingens tema: "Jesus Kristus helbreder og forsoner - vårt vitnesbyrd i Europa".
- drøfte notat om hvordan en "Europa-sak" kan behandles på årets Kirkemøte.

Forslag til budsjett taler for seg selv.

Strategidokumentet er en bearbeiding av et dokument som er forelagt NØM som har gitt sine innspill. Dette strategidokumentet bør vedtas av rådet. Dette er rådets mulighet til å legge føringer for hva som skal være retning, innhold og målsetting med arbeidet. Likeså for hvem som skal være de viktigste aktørene og deltakerne i prosessen. Resultatet av denne drøftingen vil bli gjort kjent for bispedømmene som ifølge planen gis ansvaret for å implementere prosjektet "Partnerskap Europa 2003".

Som bakgrunn for dette dokumentet ligger den framstilling av eksisterende relasjoner mellom Den norske kirke og dens organisasjoner og europeiske kirker som ble presentert i dokumentet "Kontakt og samarbeid mellom Den norske kirke og kirker i Europa" på rådets møte i september 2001. Dette er bearbeidet under hensyntagen til ytterligere informasjon om Europa-relasjoner i Den norske kirke, og med de innspill som framkom i samtalen i rådet.

Notatet presenteres nå som et informasjons- og bakgrunnsnotat. Det planlegges utsendt til bispedømmer og kirkelige organisasjoner og institusjoner.

Dette notatet om arbeidet med å lage et Vertskapsdokument taler for seg selv.

I løpet av februar vil KEK sende ut et såkalt studiedokument om generalforsamlingens tema til sine medlemskirker for respons innen september. Deretter vil dokumentet bli bearbeidet og sendt ut som et offisielt studiedokument som vil bli brukt på ulike måter under selve generalforsamlingen.

Rådet inviteres til å drøfte hvordan dette dokumentet bør studeres i Norge.

Det korte notatet om en mulig Kirkemøtesak 2002 om vår kirkes forhold til Europa danner utgangspunkt for en drøfting hvor rådet har mulighet til å legge føringer for denne sakens profil. Saken er drøftet kort i lederforum, og de tre rådslederne har gitt sin tilslutning til ideen om å fremme en slik sak til KM. Sekretariatet foreslår at en framtreddende europeisk kirkeleder inviteres til å holde foredrag på KM, hvor generalforsamlingen og dens tema settes i fokus. Det vil være viktig at rådet gir et klart signal til Kirkerådet om denne saken.

Både KEKs Assembly komite og den norske lokalkomiteen har hatt møte i Trondheim og fått anledning til å bli kjent med hverandre. Rapportene derfra ligger ved som informasjon.

Det samme gjør også to rapporter fra KEK-konferanser. Sekretariatet legger vekt på at de er representert og til stede ved viktige KEK-konferanser fram til generalforsamling. Både islam og diakoni er tema som vi vil møte igjen under generalforsamlingen.

Forslag til vedtak:

Mellomkirkelig råd vedtar budsjettet for norske generalforsamlingsforberedelser 2002.

Rådet vedtar den forelagte Strategiplan for utvikling av relasjoner som gjeldende for denne del av forberedelsesarbeidet.

Rådet ber om at saken "Europas samfunns- og kirkeliv utfordrer Den norske kirke" fremmes for Kirkemøtet 2002. Rådet ønsker at skal inviteres til Kirkemøtet for å holde et foredrag som bringer denne utfordringen til Kirkemøtet.

Rådet ønsker videre at det søkes initiert en studie- og responsprosess i kirken av KEKs studiedokument i tiden fram til september 2002. Rådet ber Teologisk Nemnd ta ansvar for koordinering av denne prosessen.

Rådet tar informasjonen om arbeidet som er satt i gang med å lage et Vertskapsdokument for KEK til etterretning.

AD MKR-SAK 05/02: KEK GENERALFORSAMLING

"Kontakt og Samarbeid med kirker i Europa" - KEKs generalforsamling i Trondheim juni 2003 som utfordring og mulighet for vår kirkes økumeniske og internasjonale engasjement" – et bakgrunns- og informasjonsnotat

Dette notatet er utarbeidet med sikte på å gjøres kjent for bispedømmer og kirkelige organisasjoner og institusjoner. Mange av mottakerne har selv en "Europa-relasjon" til en kirke, en menighet eller en institusjon. Noe av dette er fanget opp i dette notatet, men langt fra alt. Notatets mening er altså ikke å presentere en utfyllende liste over det som finnes, men heller - med utgangspunkt i de kontaktpunkter som Mellomkirkelig råd er ansvarlige for – å peke på utfordringer og muligheter. Og mulighetene vil selvsagt utvides dersom notatet bidrar til at den prosessen som Den norske kirke går inn i i forberedelsene til generalforsamlingen i 2003, åpner opp for mer kontakt og samarbeid mellom bispedømmer og andre kirkelige aktører.

KEKS GENERALFORSAMLING

har som sin fremste oppgave å være et uttrykk for at

"Medlemskirker skal møtes regelmessig for å gi uttrykk for og feire sitt fellesskap og for å søke nye veier for å avgi et felles vitnesbyrd inn i den europeiske kontekst".

OVERORDNET PERSPEKTIV

Fra første dag i Mellomkirkelig råds arbeid med å forberede en invitasjon til KEK om å komme til Norge har følgende overordnede perspektiv vært førende for vårt engasjement: Generalforsamling for KEK i Norge skal ikke bare være å forberede et arrangement. Enda viktigere er det at det skal hjelpe oss med å bygge relasjoner til europeiske kirker.

MÅLSETTING

For vår egen kirkes arbeid med å planlegge generalforsamlingen vil vi derfor si:

"Vårt mål er å starte et utviklingsarbeid av Den norske kirkes relasjoner til europeiske kirker på en slik måte at når generalforsamlingen er over, så vil vi kunne se og si at det er skapt utvidede og utdypede relasjoner mellom vår kirke og andre kirker i Europa. Det er etablert flere relasjoner til europeiske kirker fra lokalt og regionalt hold i kirken. Det er skapt større forståelse blant kirkegjengere og rådsmedlemmer på alle plan i kirken for mangfoldet blant Europas kirker, for deres tradisjoner og aktuelle utfordringer og for deres ulike bidrag til å gi en kristen stemme inn mot Europas folk og nasjoner."

KONTAKTPUNKTENE/RELASJONENE

Det skjer i dag en utbredt kontaktvirksomhet mellom mennesker i Europa. Mye av denne uformaliserte virksomheten skjer på tvers av gamle grenser og murer. I denne "trafikken" deltar også mange av vår kirkes medlemmer og tillitsmenn og kvinner og ikke minst mange av kirkens unge medlemmer.

Mellomkirkelig råd har ingen oversikt over hvilke formaliserte kontakter og relasjoner som finnes mellom kristne organisasjoner i vårt land og søsterorganisasjoner i andre deler av Europa. Men vi vet at organisasjoner som KFUK/M, Studentlaget, Studentforbundet og Søndagsskoleforbundet pleier aktive relasjoner til søsterorganisasjoner i mange europeiske land og i noen grad aktivt bidrar til at tilsvarende organisasjoner dannes i andre land. Vi kjenner til diakonale institusjoner som Diakonhjemmet og Lovisenberg som samarbeider med lutherske kirker i Baltikum om oversettelse av diakonal litteratur og om kompetansebygging for frivillighet i kirke. Og til prestekontaktene fra Presteforeningen side mot kirker i Baltikum og i det tidligere Øst-Europa. Rådet har ingen fullstendig oversikt over menigheter i vår kirke og deres samarbeids- og vennsapsrelasjoner til andre kirker i Europa. Den naturlige instans for slik oversikt er

bispedømmene. I dag har flere bispedømmer mer eller mindre formaliserte vennskskapsrelasjoner til kirker eller bispedømmer i Europa.

Det er i seg selv et tankevekkende kjennetegn ved en betydelig del av den virksomheten som er nevnt overfor, at den har sitt utspring i tiden før Berlinmurens fall. Den hadde da preg av den "vest hjelper øst"-mentaliteten som var så utbredt. I dag kan nok "hjelpebehovet" fortsatt være til stede, men det er andre holdninger som må prege samarbeidet. Ett eksempel kan være disse kirkenes erfaringer under vanskelige år med frivillighet og lekfolks tjeneste i menigheten. Og framfor alt er gjensidigheten blitt et klarere innslag i mye av kontakten.

I årene etter Berlinmurens fall hadde også Utenriksdepartementet en egen Øst-Europa-plan som Mellomkirkelig råd kunne søke midler fra på vegne av ulike lokale og regionale samarbeidstiltak på kirkelig side. Stikkord var folk-til-folk-samarbeid, det sivile samfunn og demokratiutvikling.

I Barentsregionen samarbeider Nord-Hålogaland bispedømme med lutherske og ortodokse bispedømmer i Sverige, Finland og Russland. Dette er et selvstendig regionalt kirkesamarbeid i regi av Samarbeidsrådet for kristne kirker i Barentsregionen (SKKB).

I to av Europas regioner (Baltikum og Balkan) har Mellomkirkelig råd bedt bispedømmer ta ansvar for relasjoner med bestemte kirker "på vegne av Den norske kirke". Det gjelder Litauen hvor Tunsberg søker å utvikle relasjonen til den lutherske kirken. Videre gjelder det Serbia hvor Stavanger søker å utvikle relasjonen til den serbisk-ortodokse kirke, og i Romania hvor Borg er ansvarlig for kontakt med den lutherske (ungarsk-talende) kirke i landet.

Mot Baltikum er vår kirkes relasjoner relativt svake trass i en del kontakt menighet-menighet og institusjon-institusjon. De lutherske kirkene i Estland og Litauen er medlemmer av Porvoo-fellesskapet. All kontakten mot Baltikum ser ut til på gå mot de lutherske kirkene, også den lutherske kirke i Latvia.. Dersom det kirkelige økumeniske samarbeidet i Norden dreies mer i retning av å bli et økumenisk arbeid i rammen av Østersjøregionen hvor også de polske og russiske kirker deltar, kan dette bli mer interessant for oss. Men Østersjøen er ikke vårt nærrområde på samme måte som for Danmark, Sverige og Finland. De to sistnevnte er meget aktive i regionen. Det samme er - i økende grad - nordlige tyske bispedømmer som den Nord-Elbiske kirke. I en prioriteringsdiskusjon anbefales det at Baltikum ikke gis prioritet på det nåværende tidspunkt.

KEK snakker imidlertid om en nordisk/baltisk region når det gjelder representasjon i KEKs organer. Det betyr at vi bør se det som et ansvar at kirkene i Baltikum er orientert direkte fra oss om forberedelsesarbeidet på lik linje med de øvrige nordiske kirker. Denne kommunikasjonen skjer gjennom Norges kristne råd (NKR).

Balkan anbefales derimot som en prioritert region å utvikle mer samarbeid med. Dette har bakgrunn hovedsakelig i tre forhold:

1. Mellomkirkelig råds freds- og forsoningsengasjement. Rådet er allerede engasjert sammen med KEK og andre kirker i å øke forståelse for romani-folkets skjebne i Europa.
2. Kirkens Nødhjelps (KN) nærvær i regionen gjennom en stedlig representant med kontorer i Kosovo, Makedonia og Serbia legger vekt på å trekke kirkene inn i prosesser som bygger bro over etniske og religiøse skiller. Det er etablert et nært samarbeid med KN om dette.
3. Det er i denne regionen vi kan lære mest om den ortodokse tradisjon og bidrag til utformingen av Europas identitet.

ØKUMENISK ORGANISASJONER OG FELLESSKAP

Et kjennetegn ved vår kirkes internasjonale og økumeniske arbeid er at det i dag skjer mer innen rammen av inngåtte kirkeavtaler enn tidligere. Denne tendens vil trolig forsterke seg i tiden som kommer ettersom Porvoo-fellesskapet og Leuenberg-fellesskapet vil bli mer og mer rettet inn på å få synliggjort fellesskapet på kirkens lokale plan, dvs. i menighetene.

Porvoo

I Porvoo-fellesskapet er dette arbeidet kommet lengst, og bispedømmene står her sentralt som subjekter. Vi bør ha som målsetting at alle våre 11 bispedømmer har etablert relasjon til et anglikansk bispedømme i England, Skottland, Irland eller Wales innen juni 2003. I dette arbeidet samarbeider rådet med Bispemøtet. Ungdom er særskilt nevnt som en mulig målgruppe for samarbeid.

Dessuten, Porvoo-avtalen har punkter som oppmuntrer til fellesskap i tjeneste for verden. Ettersom Porvoo-fellesskapets anglikanske kirker er medlemmer i KEK, bør generalforsamlingen i Trondheim kunne være et konkret mål for et praktisk samarbeid. Porvoo-kontaktgruppe bør drøfte mål og virkemidler for å få til felles forberedelser fram mot generalforsamlingen.

Leuenberg

Hvilken strategi som er den naturligste i forhold til Leuenberg, er vanskeligere å se. Fellesskapets over 100 reformerte, lutherske og metodistiske kirker er spredt over hele Europa. Tradisjonelt har det vært lite formalisert kontakt med Leuenberg-kirkene. Men gjennom Sjømannsmisjonens menigheter i Europa er det etablert mange og ofte nære relasjoner.

Det er klart at vår kirkes tilslutning til Leuenberg-konkordien og vår fulle deltakelse i Leuenberg-fellesskapet gir oss en ny mulighet til å komme nærmere andre kirker på det europeiske kontinent med reformatoriske røtter. Det gjelder primært de tyske kirkene, men også de små lutherske minoritetskirkene i andre deler av Europa som vi også møter som søsterkirker gjennom Det Lutherske Verdensforbund.(LVF). I vest møter vi Church of Scotland som det har vært mye kontakt med gjennom årene fra menigheter på den norske vestkysten. Denne kirken ønsker seg et formalisert samarbeid med Den norske kirke.

Nordisk-tysk kirkekonvent

Nordisk-Tysk Kirkekonvent er et lite og løst, men særpreget fellesskap av lutherske kirker i Norden og Tyskland. Konventet er 50 år gammelt og var en viktig uformell møteplass mellom kirkeledere i øst- og Vest-Europa under den kalde krigens år. Konventet fortsetter, og dagens deltakere er overbevist om at det fortsetter å ha sin misjon.

Mellomkirkelig råd har gjort rådets rolle i konventet til gjenstand for en kritisk drøfting som del av vurderingen av de europeiske relasjoner og prioriteringer. I dag er rådets oppgave å være sekretariat for de norske deltakerne, oppnevne norske medlemmer av konventet og deltakere til konferansene samt betale for dette. Bjørn Sandvik ble ved konventets møte i desember 2001 gjenvalgt som president for ett år Deretter er det et annet land som overtar presidentskapet.

I inneværende år bør det føres samtaler med henblikk på å konkludere når det gjelder rådets formelle rolle i konventet. Trass i deltakernes ønske, bør det ikke være noen prioritert oppgave for rådet å bygge ut vår kirkes deltakelse i konventet eller å sende flere deltakere til dens konferanser. Det er heller aktuelt å avslutte MKRs formelle rolle som ansvarsinstans i Norge og la dette gå over til medlemmer av nettverket selv.

Barentsregionen

I det kirkelige Barentssamarbeidet er det naboskapet med Sverige, Finland og Russland på Nordkalotten som er selve utgangspunktet for dette mer enn formalisert kirkefellesskap basert på avklarende forutgående læresamtaler. Utfordringer som naboer har felles i en sårbar ytterkant av Europa gir mange spennende muligheter til å vinne erfaringer i miljø-engasjement og engasjement for urfolks rettigheter. Samtidig gir den luthersk-ortodokse møteplassen samarbeidet tilrettelegger, mange kirke-utviklende perspektiver for teologi, spiritualitet og liturgi. Med utgangspunkt i erfaringene fra samarbeidet i Barentsregionen og

etter vedtak i de to kirkers organer, er det opprettet en Joint Working Group som har hatt sitt første regulære møte. Dette skjedde i Oslo 14.-16. desember 2001. Samtalene om en arbeidsplan for dette samarbeidet er derfor underveis.

Generalforsamlingsforberedelsene bør kunne bidra til en ytterligere styrking av det kirkelige Barentssamarbeidet - og vise versa. Barentssamarbeidet bør kunne bidra både til å skape motivasjon i den russisk-ortodokse kirke for generalforsamlingen og dens tematikk og selv være med å gi premisser til utformingen av den regionale profilen på generalforsamlingen. Når det er spørsmål om hva som er den norske/nordiske kontekst, bør Barentsperspektivet komme sentralt inn.

Det er etablert kontakt med styret i Barentssamarbeidet med henblikk på at dette samarbeidet selv drøfter hvordan erfaringer fra dette unike samarbeidet kan føres inn i forberedelsene til generalforsamlingen i Trondheim. MKRs generalsekretær er invitert til deltakelse på SKKBs årsmøte i Haparanda i april.

Denne oversikten viser:

Å ha kontakter med og relasjoner til lutherske kirker i Europa er ikke vanskelig og kan stimuleres på en enkel måte. Det kan skje direkte til de store søsterkirkene i Norden, til de tyske VELKD-kirkene eller de mindre minoritetskirkene andre steder i Europa. LVF kan også være en tilrettelegger om det er ønskelig.

Porvoo-fellesskapet er godt egnet til å utvikle kontakt og fellesskap med de anglikanske kirkene i Europa.

Om vi ønsker å styrke kontakten med reformerte kirker, gir Leuenberg-fellesskapet oss denne utfordring og mulighet.

Det ortodokse Europa

Å styrke kontakten med de ortodokse kirkene i Europa har de senere år vært et særskilt fokus i Mellomkirkelig råds virksomhet. Rådet har selv vært med på å gi begrunnelsen for dette valget. Generalsekretæren anbefaler at dette særskilte fokus beholdes videre og gis særlig vekt i det arbeidet som gjøres frem mot generalforsamlingen. Dette handler om å motivere disse kirkene til å være med på forberedelsene til generalforsamlingen og selvsagt ved å prioritere en skikkelig deltakelse i Trondheim. I den norske vertskomiteen for generalforsamlingen deltar en representant fra den serbisk ortodokse kirke i Sverige som spesielt skal holde kontakt med de ortodokse kirkene underveis i planleggingen..

Den katolske kirke

De nasjonale katolske kirkene i Europa er ikke medlemmer av KEK. Men det er som kjent en vel etablert kontakt og samarbeid mellom KEK og Rådet av katolske europeiske biskopskonferanser. Dette medfører at det vil være en stor katolsk gruppe tilstede i Trondheim. Generalforsamlingen vil trolig også drøfte spørsmål knyttet opp til tematikk som behandles i Charta Oecumenica.

Det er ingen instans i Den norske kirke som har formelt samarbeid med noen katolske kirker i Europa. Det er heller ikke aktuelt å etablere noe slikt som del av forberedelsene til generalforsamlingen. Men gjennom den norske Katolsk-Luthersk Samtalegruppe (KATLUSA) bør det vurderes å vie ett eller flere møter til drøfting av generalforsamlingens tema og eventuelle andre relevante spørsmål som kommer opp der.

NORSKE KIRKELIGE AKTØRER OG SAMARBEIDSPARTNERE

Det som er beskrevet overfor, er noe av det landskapet hvor vi befinner oss. Det er i dette landskapet arbeidet med å styrke vår kirkes relasjoner til europeiske kirker må finne sted.

Mellomkirkelig råd har vedtatt igangsatt to prosjekter.

1. "Partnerskap Trondheim 2003"

Bispedømmene er vår primære kanal for å nå målsettingene. Det må derfor snarest mulig søkes etablert et partnerskap mellom Mellomkirkelig råd og bispedømmene om dette, "Partnerskap Trondheim 2003". I den oppgaven er rådets medlemmer sentrale.

Ideen er å bygge et partnerskap med bispedømmerådene om å forsterke de allerede etablerte relasjoner eller å utvikle nye som en forberedelse til å møtes i Trondheim under generalforsamlingen. Helt konkret kan en tenke seg samtalegrupper og utvekslingsbesøk hvor man blant annet studerer forberedelsesmaterieell sammen og samtaler om generalforsamlingens tema: "Jesus Kristus helbreder og forsoner- vårt vitnesbyrd i Europa".

Partnerskapet med bispedømmene bør også handle om muligheten til å være til stede under generalforsamlingen og få oppleve den på nært hold. Det handler om flere ting:

- Hvert bispedømme sender offisielle utsendinger/en mindre gruppe til Trondheim som deltakere i det offisielle "visitors-programmet".
- Hvert bispedømme får anledning til å være med å rekruttere "stewards" til generalforsamlingen.
- Bispedømmene/bispedømmer legger til rette for besøksprogram for delegater og gjester i forkant eller etterkant av generalforsamlingen.

Rådet har videre bestemt å avsette midler fra OVF 10% til søsterkirker til å stimulere bispedømmer til å være med i prosjektet "Partnerskap Trondheim 2003".

2. "Pilegrim 2003"

Dette prosjektet er et lokaløkumenisk prosjekt hvor Den norske kirkes domproster står sentralt i etableringen av lokaløkumeniske grupper som drøfter generalforsamlingens tema i lys av lokale erfaringer med samarbeid. Midler avsettes til at disse gruppene kan delta under generalforsamlingen.

Kirkens Nødhjelp vil naturlig kunne være en samarbeidspartner for å få til noe av dette. Organisasjonen har de senere år forsterket sitt Øst-Europa- og Balkan-engasjement samt sitt fokus på Nordvest-Russland. Flere steder i Europa arbeider KN i dag med utfordringer som vil stå sentralt under generalforsamlingen. Det gjelder f.eks. hvordan forsoning kan skje der folkegrupper og religioner har vært i strid med hverandre. Helbredelse i et europeisk perspektiv er også sentral i KNs engasjement i Nordvest-Russland der man blant annet bidrar med ren nødhjelp og bekjempelse av HIV/AIDS. Lokale kirker er i alle tilfeller sentrale elementer i KNs strategi for å nå sine mål, og her kan Den norske kirke hjelpe KN med å motivere partnere til diakonalt samarbeid.

Derfor er det naturlig at vi forsterker samarbeidet med Kirkens Nødhjelp om Europa og samtaler konkret om hvordan KNs Europa-arbeid kan bli en ressurs for vårt eget utviklingsarbeid og vice versa.

VERTSKAPSKOMITEEN FOR KONFERANSEN FOR EUROPEISKE KIRKERS GENERALFORSAMLING I TRONDHEIM 2003

Referat fra første møte

Royal Garden hotell, Trondheim, 16. – 17. desember 2001

Tilstede: **Finn Wagle**, Nidaros Biskop, **Keith Clements**, KEKs generalsekretær, **Bierna Biente**, Samisk Kirkeråd, **Margun Sandal**, Norske Kirkeakademier, **Ørnulf Steen**, Norges Kristne Råd, **Stig Utnem**, Mellomkirkelig Råd, **Tor Simensen**, PCO Tvette Arrangement, **Berit Lånke**, KEK/MKR, **Katrine Forberg**, ungdomsrepresentant for Nidaros Bispedømmeråd, var delvis tilstede

Meldt forfall: **Gerhard Dahlen**, Kulturdirektør, Trondheim Kommune, **Fader Michael Ellnemyr**, prest i Den serbisk-ortodokse kirken i Norden og representant for de nordiske økumeniske kirkerådene

Møtet ble åpnet med andakt og velkomstord ved biskop Finn Wagle.

Sak 01/01: Presentasjon av medlemmene og deres forventninger til forberedelsesarbeidet/generalforsamlingen.

Komiteens medlemmer presenterte seg og la fram tanker og visjoner knyttet til generalforsamlingens tema og innhold både i forhold til den enkeltes nåværende engasjement og i forhold til tidligere erfaringer.

Viktige momenter å ta med:

- majoritets/minoritets aspektet
- samisk kultur og tradisjon, urbefolkning, romanifolket
- kultur i alle deler av generalforsamlingens program
- hvis vi skal få den rette tonen under generalforsamlingen må all kirkene og det globale perspektiv være med
- dette er første generalforsamling etter 11.september og Johannesburg 2002
- dialogen med muslimene
- båndene mellom Trondheim og Europa i middelalderen
- ikke bare en "assembly", men et "encounter" som i Graz (noe større og mer altomfattende enn "bare" en generalforsamling)

Sak 02/01: Konstituering av lokalkomiteen. Oppgaver/roller.

Biskop Finn Wagle er leder. Berit Lånke er sekretær, med støtte fra Stig Utnem og Tor Simensen.

Sak 03/01: Presentasjon av "generalforsamlingsorganisasjonen". Innledning ved Keith Clements og Stig Utnem.

Keith Clements:

KEKs sentralkomité (CEC/CC) besluttet at generalforsamlingen skal være i Trondheim og har det endelige ansvaret for hele arrangementet. CEC/CC har oppnevnet Assembly Planning Committee (APC). APC har møtt én gang i juni og møter nå igjen i Trondheim desember. APC har nedsatt følgende SUB-GROUPS ON:

- ASSEMBLY PROGRAM AND PREPARATORY PROCESS
- FINANCE
- MEDIA
- WORSHIP
- THEME
- YOUTH
- VISITORS' PROGRAM

Sub-group on visitors' program har vært mye diskutert og ender nok opp som to undergrupper:

- PARTNER PROGRAM
- VISITOR'S PROGRAM

Partner program gruppen skal først og fremst arbeide med partnerorganisasjonene (assosiater organisasjoner). Disse skal utfordres til å delta under møtet f. eks. med høringer, workshops, happenings, utstillinger på TORGET, kort sagt et parallelt program både for deltakere og besøkende.

Visitor's program gruppen skal stort sett være vertskapskomiteens ansvar. Alt som vil gi deltakere og besøkende en god opplevelse av Norge kommer under denne gruppens ansvar.

Stig Utnem:

Den norske kirke har skaffet NOK 5,5 mill. fra KUF. 3mill gies direkte til CEC, dette skjer det siste året. 2,5 mill går til norsk forberedelse over tre år.

Det utarbeides forslag til kontrakt med CEC for å klargjøre ansvarsforholdet mellom Dnk og CEC.

Det er et underskudd på CECs budsjett som vi sammen må søke å finne dekning for. Dette må diskuteres med Trondheim kommune.

For Vertskapskomiteens budsjett må det klargjøres hvem som betaler medlemmenes deltakelse i forberedelsesarbeidet. Medlemmene er oppnevnt ex officio i håp om at deres organisasjoner vil se seg i stand til å dekke hele eller deler av deltakelsen.

Økonomi må være et hovedpunkt på neste møte.

Ørnulf Steen som NKR's generalsekretær rapporterer til og samarbeider med de andre nordiske generalsekretærene. NKR er assosiert medlem av CEC

Michael Ellnemyr er nordisk representant i Vertskapskomiteen. Som serbisk-ortodoks prest representerer han også økumeniske partnere i Europa.

Lay Academies i Europa er assosiert medlem av CEC. Norske kirkeakademier er medlem av denne bevegelsen og representeres ved sin generalsekretær Margun Sandal.

Bierna Biente er prest for sørsamene og representerer det samiske miljøet.

Trondheim kommune er representert ved kulturdirektør Gerhard Dalen.

Katrine Forberg er oppnevnt av Nidaros bispedømmeråd som ungdomsrepresentant.

Kirkemøtet har oppnevnt delegasjon til generalforsamlingen.

Vi vil bruke denne generalforsamlingen til å utvide og utvikle våre relasjoner til kirker i Europa:

- 1) dette må ikke bety en innsnevring av Dnks globale perspektiv
- 2) vi arbeider med to prosjekter:
 - mot bispedømmerådene med søsterkirkemidlene for "vennskapskontakter" opp mot Trondheim
 - mot domprostene for å danne små økumeniske grupper som skal lese temadokumentet og kanskje planlegge reise til generalforsamlingen.

Kommentarer:

Under samtalen etter innledningene ble den norske gruppen som er samlet for å samtale om temaet diskutert. Det ble etterlyst et videre perspektiv for gruppa bl. a. på samisk og kultur. Det ble oppfordret til å se "temagruppen" som en undergruppe under Vertskapskomiteen. Det ble understreket at når vi fokuserer på det globale styrker vi også CECs globale engasjement.

Det er viktig så snart som mulig å ta stilling til eventuelle invitasjoner til kongehus og regjering.

Sak 04/01: Rapporter fra underkomiteene.

Keith Clements hadde allerede under sak 03/02 gjort rede for under komiteenes arbeid.

Sak 05/01: Klargjøring av lokalkomiteens mandat.

Komiteen har fått følgende mandat fra "Assembly Planning Committee" (APC):

1. *To facilitate ecumenical involvement by the Norwegian Churches and, as appropriate, the churches of the Nordic region, in the Assembly preparations and the Assembly itself.*
2. *To facilitate contacts and appropriate cooperation with the Norwegian State authorities and local authorities in Trondheim.*
3. *To oversee the use of the Norwegian budget for the Assembly and to report to the APC.*
4. *In liaison with the Assembly Planning Committee, to be responsible for those aspects of the Assembly Programme and Visitor's Programme which involve contacts with Norwegian parishes and communities, touristic programmes, etc.*
5. *In liaison with the Media subgroup, to be responsible for the publicity and promotion of the Assembly within Norway.*
6. *To assist the Assembly Planning Committee in other matters referred to it.*

Komiteens medlemmer fant navnet "Local Committee" lite dekkende. Komiteen er både nasjonal og lokal, og har i tillegg en nordisk representant. Komiteen var tillagt et vertskapsansvar og følte at navnet "Host Committee"/"Vertskapskomiteen" ville passe bedre.

Det ble også forslått følgende tilføyelser og endringer i teksten:

1.involvement by Norwegian Churches and *Partner Organisations*.....

3. To *follow* the use of the Norwegian budget for the Assembly and *inform* the APC.
6. To assist, *within the limits of the Host Committee's plans and resources*, the Assembly Planning Committee.....

Vedtak: Komiteen heter "vertskapskomiteen" på norsk, "Host Committee" på engelsk. Endringene i mandatet legges frem for APC. Pkt. 3 kan ikke formes ferdig før vi har vedtak på MKRs møte.

Sak 06/01: Høyttenkning om hva vi kunne tenke oss å være med å planlegge av spennende ting.

- Det nordiske perspektivet er viktig som et nedslag for generalforsamlingen, både det store nordiske og Midt-Norden . Sverige er nærmere enn ytterkantene av Nidaros. Midt-Norden perspektivet kan i flere sammenhenger være attraktivt også for det sekulære området. Det samiske området går også på tvers. Generalsekretærene for de nordiske økumeniske rådene må inviteres til samarbeid.
- Kirkeakademiene må medvirke til det kulturelle programmet. Barneprogram må også være med. Det må tenkes samarbeid med galleri, teater, det offentlige rom, rammene rundt menneskenes liv i byene, litteratur, lokale kunstnere.
- Markedet eller utstillingsområdet må hete TORG. Torg er et ord som visstnok er kommet til oss fra russisk, og kan gjenkjennes i mange europeiske språk. Det er et mål at utstillingsområdet har et navn som er annerledes enn andre generalforsamlingers markeds plasser, og som har lokal tilknytning og gjenkjennelseeffekt. Hvor åpent vil dette "Torget" være?
- En stor utstilling fra Grønland fra norrøn tid og opp.
- Stor tekstilutstilling.
- Ikon og freskemalermiljøet får en vegg som kan bemales og bli stående i 200 år.
- En slik generalforsamling må legge til rette for at helbredelses- og forsoningsprosesser skjer her f eks. romani folket og forsoningsprosessen mellom det samiske miljøet og Dnk. Visse noe av tenkingen her hjemme i forhold til det samiske folket.
- Forsoning etter 2. verdenskrig: Det norske samfunnets holdning til krigsbarna (norske kvinner/tyske soldater) og nazibarna (barn av norske nazister).
- Forsoning i forhold til skaperverket.
- Healing – det hele mennesket – en mulig danseforestilling, kanskje sammen med operaen i Kristiansund? Skjer det noe under Tyske kirkedager som bør være med?
- Stedgjørelse – kultur/kristen tro – gå tilbake til samisk kultur. Hva vil det si å leve i den kulturen med den kristne tro?
- Misjon – kontekstualisering – hvordan har evangeliet slått rot i majoritetskulturen og hvordan skal det slå rot fra nå av?
- Opptatthet av Norge og nordmenn, at vi er obs på det Europeiske perspektivet – hvordan skal vi ta hensyn til de andre og hva de er opptatt av?
- Sårbarhet – etter 11. september – hvordan skal vi stige inn i det?
- Fattigdomsproblematikken – rik/fattig – skal vi redusere vår rikdom? Forsones med livet!
- Mennesket som hel – musikk, de kulturelle opplevelsene. Hvordan skal det offentlige rom være? Rikskonsertene, riksteateret. Byplanleggingskonferanse? Det vakre i våre sammenhenger. Lag vakre rom til generalforsamlingen.

Sak 07/01: Oppnevning av arbeidsgrupper.

Det ble samtalt om hva slags arbeidsgrupper vi trenger som Vertskapskomité. Det ble nevnt ulike arbeidsfelt. Det var samtidig enighet om at det må finnes tverrgående grupper med et ansvarsområde som ligger innenfor andre gruppers område, f. eks. utsmykningskomité.

Arbeidsfelter som ble nevnt:

- transport/mottak
- infrastruktur
- utsmykning/kunst
- lys/lyd/musikk
- regi
- catering
- lokalt besøkprogram, søndagsprogram, visitors' program
- pre/post visits, pilegrimsvandring til Trondheim
- kultur
- media
- barneprogram

Man ble enige om å fortsette denne samtalen under neste møte. Arbeidsgruppene må være et hovedpunkt under det møtet.

Sak 08/01: Neste møte.

Neste møte blir onsdag 20. mars kl. 09.30 – 18.00 i Oslo. Møtet deretter er mandag 17. juni i Trondheim.

STRATEGIER FOR VIDEREUTVIKLING AV DEN NORSKE KIRKES FORHOLD TIL EUROPA

Hovedmålet

"Vårt mål er å starte et utviklingsarbeid av Den norske kirkes relasjoner til europeiske kirker på en slik måte at når generalforsamlingen er over, så vil vi kunne se og si at det er skapt utvidede og utdypede relasjoner mellom vår kirke og andre kirker i Europa. Det er etablert flere relasjoner til europeiske kirker fra lokalt og regionalt hold i kirken. Det er skapt større forståelse blant de aktive kirkegjengere og rådsmedlemmer på alle plan i kirken for mangfoldet blant Europas kirker, for deres tradisjoner og aktuelle utfordringer og for deres ulike bidrag til å gi en kristen stemme inn mot Europas folk og nasjoner."

Hovedkanalen

Bispedømmene er den primære kanal for å nå målene. Det må etableres et forpliktende samarbeid mellom MKR og bispedømmerådene om generalforsamlingen. Dette kalles "Partnerskap Europa 2003".

Stig Utne har hovedansvaret for å arbeide med dette når han går over som rådgiver for generalforsamlingen fra 1.9. 2002. Inntil videre ligger ansvaret hos Mellomkirkelig råds generalsekretær.

Arbeidet må skje i nær kontakt med og med medvirkning fra Nidaros biskop og KEK koordinator.

Kirkemøtet

Kirkemøtet må holdes "inne" i prosessen med å planlegge generalforsamlingen ettersom møtet har vært med på både å legge premisser for den økonomiske gjennomføringen og allerede har mottatt rapport om de foreløpige planene på Kirkemøtet 2001.

Til Kirkemøtet 2002 må det presenteres en rapport om forberedelsene med vekt på hva bispedømmene er involvert i som en del av dette. I et eget notat til Mellomkirkelig råd presenteres dessuten ideen om en Kirkemøtesak 2002 om Den norske kirke og Europa.

Brennpunkter

Ungdom bør få komme i fokus. Det handler om flere ting, blant annet;

- KEK 2003 som mulighet til å styrke økumenisk arbeid blant ungdom i Norge (lokalt og nasjonalt).
- Ungdoms (norsk/nordisk og europeisk) mulighet til å være med å prege generalforsamlingens tema, program og metodologi.
- Ungdomsutveksling og kontakt mellom ungdom i Den norske kirke og ungdom i andre europeiske kirker.
- Her kommer NKRs-Taize-prosjekt inn som interessant. Samtalen må føres om samarbeid.
- Ungdomsfestival.

Det samiske bør få komme i fokus. Generalforsamlingen avholdes i Sapmi. Det handler om flere ting, blant annet

- KEK 2003 som mulighet til å sette fokus på nord-europeiske urfolks liv og plass i Europa.
- Samisk kirkeliv i Norge/Norden mulighet til å spille inn perspektiv og ideer på tema og program.
- Nært samarbeid med SKRs generalsekretær og hennes nordiske nettverk.

Strategien legger vekt på både å bygge ut eksisterende relasjoner og å opprette nye.

Målsetting:

Alle bispedømmer har formalisert bispedømmekontakt med et anglikansk bispedømme i rammen av Porvoo-fellesskapet – i samarbeid med Bispemøtet.

LEUENBERG**Målsetting:**

Gjennomtenkning av forholdet til EKD – i samarbeid med Bispemøtet.
Etablere nasjonal relasjon til Church of Scotland gjennom ett bispedømme.

BARENTSREGIONEN**Målsetting:**

Erfaringer fra det kirkelige Barentssamarbeidet kommer som input til KEKs generalforsamling.

DE ORTODOKSE KIRKENE**Eksisterende relasjoner (Russland, Romania, Serbia/Kosovo)****Målsetting:**

Bruke de kontaktpunkter vi har til

- å drøfte generalforsamlingens tema
- motivere til aktiv deltakelse
- drøfte mulige samarbeidstiltak
- undersøke mulige formaliserte relasjoner

Nye initiativ (Albania, Bulgaria)**Målsetting:**

Bruke vertskapsrollen til å besøke flere ortodokse kirker i Europa for å

- drøfte generalforsamlingens tema
- motivere til deltakelse
- drøfte mulige samarbeidstiltak.

Slike besøk bør ledes av biskop Finn Wagle som leder av den norske vertskapskomiteen og biskop i generalforsamlingsbyen Trondheim. Men representanter for interesserte bispedømmer bør også være med.

”LA DE TUSEN BLOMSTER BLOMSTRE”**Målsetting:**

at bispedømmer/lokalmenigheter bruker anledningen til å etablere tydeligere relasjoner til kirker hvor det er kontakt og ønske om mer kontakt

Notat ang. MKR-sak 05/02
Til Mellomkirkelig råds møte 11.-12.2.02
Fra generalsekretæren

KIRKEMØTE-SAK 2002 OM DEN NORSKE KIRKE OG EUROPA

I sekretariatet er det et ønske om at Kirkemøtet i år får seg forelagt en sak om Den norske kirke og Europa. Ideen er drøftet i lederforum og har fått bifall der uten at dette uformelle organ har sagt noe substansielt om hva slags sak en ønsker seg. Ønsket om å ha en framstående europeisk kirkeleder som hovedgjest på KM er også nevnt.

Bak ønsket om en slik sak ligger selvsagt KEKs generalforsamling i Trondheim sommeren 2003. At Den norske kirke er vertskap for denne begivenhet, er i seg selv en anledning til at Kirkemøtet bør involveres. Uavhengig av denne store begivenhet i kirkens liv, men knyttet opp til den, er det grunn til å be Kirkemøtet se næyere på flere sider ved utviklingen i Europa og ved vår kirkes relasjon til europeiske kirker og økumeniske institusjoner og organisasjoner. Noen aktuelle utviklingstrekk de senere år kan pekes på som relevante i et slikt perspektiv:

På det kirkeøkumeniske området har Den norske kirke - sammen med lutherske kirker i Norden og Baltikum - inngått forpliktende kirkeavtaler med anglikanske kirker på de britiske øyer (i den nordvestlige del av Europa). Samtidig har vi sluttet oss til fellesskapet av reformerte og unerte kirker i Europa gjennom Leuenberg-fellesskapet. Et regionalt kirkesamarbeid i det nordlige hjørne av Europa har utviklet seg med basis i vårt nordligste bispedømme, og det omfatter hele den politiske Barentsregionen hvor Russland og Den russisk-ortodokse kirke står sentralt. Delvis som en frukt av dette er det så opprettet en felles arbeidsgruppe mellom Den norske kirke og Den russisk-ortodokse kirke. I nordisk sammenheng pågår en samtale om hvordan framtidens nordiske økumeniske samarbeid bør organiseres og profileres. Mer og mer tyder på at Norden som geografisk område sprenges, og Baltikum er allerede en del av vår region sett med f.eks. KEKs øyne. En kan se for seg et økumenisk samarbeid i vår del av verden som omfatter landene rundt Østersjøen pluss Norge som virkelig er full-økumenisk .

Hva betyr denne utviklingen for vår kirkes arbeid?

På det politiske området fortsetter den økonomiske og politiske integrasjonsprosessen med EU som drivkraft. I denne prosessen er noen land vinnere og andre tapere. KEK arbeider med disse spørsmål, og de vil prege generalforsamlingen i Trondheim. Hvilke rolle bør Den norske kirke ha i denne debatten hvor en rekke etiske spørsmål tematiseres?

Den utfordring som islam representerer i Europa er et annet tema som flere store medlemskirker, blant annet de ortodokse – vil bringe med seg til Trondheim. Hva med de norske erfaringene? Har vi noe å tilby Europa? Har Europa noe å tilby resten av verden, f.eks. Midtøsten, i dette spørsmål?

Europas minoriteter krever sin rett. Vi har erfaringer med noe av dette gjennom vårt egen oppgjør og forsoningsprosesser med den samiske minoritet og med Romanifolket i Norge. Hvordan kan vi bli en del av en europeisk prosess som helbreder og forsoner?

Europas millioner av ny-fattige utfordrer kirker i alle europeiske land. Kirkenes advocacy og diakoni står overfor store og nye oppgaver. Hvordan samarbeider kirkene om dette? Kan de nye kirkefelleskapene i Porvoo og Leuenberg tas i bruk? Hvordan kan vi være med på styrke de økumeniske spesialistorganisasjonene kirkene har? Trenger vi nye?

Hvordan bygger vi relasjoner mellom kirkenes medlemmer på tvers av Europas grenser? Bør bispedømmenivået få større ansvar og mulighet til å bringe mennesker i direkte kontakt med hverandre gjennom besøk, studieopphold, utveksling av arbeidsplasser etc.?

Og hvordan kan vi hindre at Europa får nok med seg selv? Hvordan kan vi bruke en Kirkemøte-sak til å tydeliggjøre at slik må det ikke bli?

Alt dette og mer **kan** rommes i en sak til Kirkemøtet.

Mellomkirkelig råd utfordres til å drøfte omfang, profil og eventuell spissing av en slik sak, samt foreslå navn på hovedgjest.

NOTAT OM VERTSKAPSDOKUMENT TIL KEKS GENERALFORSAMLING I TRONDHEIM 2003

Det er tidligere orientert om muligheten for å skrive et vertskapsdokument op vegne av Dnk og det økumeniske fellesskapet i Norge, representert ved NKR, til Konferansen for Europeiske Kirkers generalforsamling i Trondheim 25. juni – 2.juli 2003.

Dokumentet skal inneholde temaer som:

- noe om Norge og norsk kirkeliv
- historie
- aktuelle temaer for kirkene i Norge
- stoff om Trondheim
- St. Olav

Generalsekretær Stig Utne har samlet en gruppe som har samtalt om temaet for generalforsamlingen: **”Jesus Christ Heals and Reconciles – our Witness in Europe”**. Denne gruppen består av Helen Bjørnøy, Oddbjørn Leirvik, Siri Magnussen, Jan Bjarne Sødal, Stig Utne og Berit Lånke. Ørnulf Steen har også møtt.

Etter første møte hvor vi drøftet temaet og kom opp med assosiasjoner, hadde vi et annet møte hvor gruppens medlemmer sa seg villige til å bidra til vertskapsdokumentet.

Det ble foreslått å fordele temaer på følgende måte:

Jan Bjarne: Det moderne, åndelig lengsel

Helen: Velferdsamfunnet, forvitring av relasjoner, omsorg, nyfattigdom

Oddbjørn: Kulturbrytninger – møtet med Islam

Siri: Ungdom, gender, norsk ungdomskultur: seksualitet, forbruk, mobilitet (mobiltelefoner)

Berit: Trondheim, St. Olav

Stig: Norske forsoningsprosesser

Ørnulf/NKR: Økumenikk i Norge

I tillegg vil Nemnd for Økumenikk og Misjon (NØM) utfordres på temaet ”Misjon i Norge i dag.”

Første utkast skal leveres innen 1. april

Neste møte blir i slutten av april, begynnelsen av mai.

Berit Lånke

1.2.2002

1. 2 Estimate Assembly secretariat host country		Revidert pr. 02 Nov 2001 - kfr. Berit Lånke				Total		
In thousand NOK - rate to CHF		5,25	Busj	Oppnådd		Buds pr	Buds pr	
			2 001	2 001	2 002	2 003	20021	
							Sum	
							2001	
							Sum	
1.	1. Local project staff costs							
1.1.	Project leader Salary - full time per year	368 500	81	81	369	275	726	706
1.2.	Mandatory cost	26,15 %	26	11	96	72	180	195
1.3.	Secretary - full time per year	220 000	0		0	83	83	83
1.4.	Mandatory cost	26,15 %	0		0	22	22	22
1.5.	National committee leader / members		0		0	0	0	0
1.6.	Local subcommittee leaders / members		0		0	0	0	0
1.7.	Arrival and departure transfer assistants		0		0	0	0	0
1.8.	Local stewards					0	0	0
1.9.	Registration and secretary leader	incl by PCO				0	0	0
1.10.	Technical conference supervisor	incl by PCO				0	0	0
1.11.	Uniforms (T-shirts, aprons or whatever...)					0	0	0
1.12.	Staff meals (225,-x7x30) during the conference					20	20	20
1.13.	Miscellaneous					47	47	47
						30	30	30
2.	Office costs							
2.1.	Rent (furniture, cleaning, heath etc.)							
2.2.	Computer, printer		0		0	0	0	0
2.3.	Telefax, copy machine incl in office rent / adm fee		20		28	0	28	20
2.4.	Upgrading Windows Office Profesional		0	14	0	0	14	0
2.5.	Stationery, envelopes, business card, accessories		5		0	0	0	5
2.6.	Litterature / periodicals		0	0	4	4	8	8
2.7.	Telefax, copy machine incl in office rent / adm fee		0		2	2	4	4
2.8.	Telephone / telefax costs		0		0	0	0	0
2.9.	Mobile phone		0		10	10	20	20
2.10.	Internett subscription		19		10	20	30	49
2.11.	Postage		2		2	2	4	6
2.12.	Car compensation		0		3	4	7	7
2.13.	Consultary services (traslation / data etc.)		0		2	4	6	6
2.14.	Miscellaneous		5		3	15	18	23
			5		10	15	25	30
3.	Representation and local meeting costs							
3.1.	Public relations / mass media		0					
3.2.	Local committees meetings		3		10	20	30	30
3.3.	Visits from CEC		5		7	7	14	17
3.4.	Miscellaneous		3		10	10	20	25
			3		3	3	6	9
4.	Travel costs project leader							
4.1.	Domestic travel							
4.2.	European travel		16	132	45	36	213	37
4.3.	Hotel		70		100	50	150	220
4.4.	Meals		39		58	50	108	147
4.5.	Insurance		13		30	23	53	66
			0		0	0	0	0
5.	Travel costs national committee							
5.1.	Travel domestic / international							
5.2.	Hotel		30		50	30	80	130
5.3.	Meals		6	0	10	6	16	22
			8		10	8	18	26
	Subtotal		336	238	872	869	1 980	
6.1.	Nidaros Biskop		0		10	10	20	40
6.2.	PCO Services		0		200	300	500	500
	Total	NOK	336	238	1 082	1 179	2 500	2 609
		CHF	64	45	206	225	476	497

CCEE-CEC JOINT COMMITTEE 2002

Bishop Finn Wagle:

The ecumenical scene in Europe

Sharing of impressions and ecumenical perspectives for the future

I have accepted an invitation at short notice to contribute an introductory paper from CEC's side to our discussion on "The Situation of Ecumenism in Europe". Inevitable therefore, the subtitle rather than the main title dominates my contribution which deals, first and foremost, with the "sharing of impressions" of the ecumenical scene from the perspective of the northwest corner of Europe at the moment. Let me begin with the 11th of September last year.

Though it is not yet clear whether September 11 2001 will stand out as a turning point in history, there is no doubt that the terrorist attacks in the US and the following "War on Terrorism" have brought in the need for new reflections on a range of issues that also concern the ecumenical movement in Europe.

With our historical and – in the case of Western and Central Europe – political ties with North America, Europe has played a central role in the months since last September. We have shared in the grief and outrage at such a meaningless loss of thousands of innocent lives. But European nations and churches have also had to warn against possible tendencies of letting just grief and rage turn into hatred that fuels a spiral of violence. And we have had to remind ourselves and others that loss of huge numbers of innocent lives at the hands of evil doers is nothing new in history. The new development is rather that violence on this scale has been moved to the heart of the Western world.

We are now being challenged in a fundamental way in relation to our core values. Terrorism has to be met in a way which contradicts terrorism's own nature and methods. International law and basic human rights must direct our response to terrorism. The Churches must say this clearly and powerfully today, not least when we see how prisoners taken in the war in Afghanistan are now being treated at the USA's base on Cuba. I ask - is this an issue which we should focus on at this meeting because it is now that the Christian West is being challenged so strongly.

The symbolic significance of September 11 can hardly be overestimated. New York's financial district and the Pentagon in Washington, represent two pillars of Western culture: economic and military dominance, that have contributed greatly to our sense of security. After September 11 there is need for renewed theological reflection on the issues of security and vulnerability.

What September 11 showed us, was the inherent vulnerability of every human being. Not even economic or military power can remove this aspect of being human. Traditionally we have understood vulnerability and security as opposites. We have tried to increase our security by reducing or eliminating our vulnerability. When we recognise that vulnerability is a constitutive element of being human, our approach can change: Security, not as an idol (that in which I put all my trust) but as a necessary framework for realising true humanity, requires that we recognise both our own vulnerability, and that of the Other. Only in this vulnerable

interdependence, can true security be achieved. The ecumenical movement should continue theological reflection along these lines in the months and years to come.

The importance of interreligious dialogue and mutual understanding has become evident in the aftermath of the terrorist attacks, and can also be approached within the framework of "vulnerability and security". In the weeks after September 11, there was a lot of scope for theories of a major divide between the Christian world on the one side, and the Islamic world on the other. Samuel Huntington's theory of a "clash of civilisations" was quoted repeatedly. The Churches have had a significant role in playing down this unhelpful analysis in the present situation. At the same time, we also recognise that religions do play a significant role both in the present conflict focused on Afghanistan, and in a number of other violent conflicts in the world.

Only earlier this week, we have seen a significant break-through in the work for dialogue between religious leaders in the Israel-Palestine conflict, when Muslim, Jewish and Christian leaders came together in Alexandria and condemned the killing of innocent people "in God's name". The meeting was convened by the Archbishop of Canterbury, and made possible inter alia through the hard work of Christian leaders and representatives of the ecumenical movement.

On our own continent violent conflicts along religious or confessional divides are prevalent in both the south-east and the north-west. In the Balkans, dialogue between Christians and Muslims may hold keys to peaceful developments in Kosovo and in Bosnia-Herzegovina. Dialogue between Serbian Orthodox leaders on the one hand and leaders of Western European Christendom, both Roman Catholic and Protestant on the other was required and has taken place in the aftermath of the Kosovo war in 1999.

Though not a religious conflict as such, the more than 30 year old "Troubles" in Northern Ireland also require mutual understanding and a clear commitment to non-violence on the part of Christian leaders. As far as I know, this issue was addressed by the Leuenberg-meeting in Belfast.

**

For me as a bishop in the Lutheran Church of Norway, "sharing of impressions" includes sharing with you something of the preparations for CEC's next General Assembly. It will take place in Norway next year from the end of June to the beginning of July, more exactly in Trondheim in my own Diocese of Nidaros. The Church of Norway as the host Church has great expectations for this event which will be the greatest ecumenical engagement ever held in Norway, and the largest in the Nordic region since the WCC General Assembly held in Uppsala Sweden in 1968. It is particularly important for us in Trondheim that we shall be receiving Christian European partners because the city's cathedral and the seat of its former archbishops are so strongly rooted in Christian Europe.

With its theme "Jesus Christ heals and reconciles" the General Assembly will surely carry forward many of the issues dealt with at our great ecumenical meeting in Graz in 1997 when the theme was "Reconciliation – Gift of God and Source of New Life". Reconciliation – that is at the heart of our being as Christian Churches, because "God in Christ reconciled the world to himself". Let me indicate some of the reconciliation themes which have been and still are important in our part of Europe.

In Norway, the Churches themselves, and especially the majority Lutheran Church, have been challenged to ask pardon and seek reconciliation for sins of the past. Our Church's relationship to the indigenous Sami population of northern parts of our country was far too often that of a representative of the majority population which for decades actively sought to eradicate the language and culture of the Samis. Reconciliation has had its price, but has been necessary for the healing of wounds, and for the self-understanding of our Church. Our Sami brothers and sisters play an important role in the Church of Norway. The Samis have permanent representation in our church agencies, and in my own diocese we have a Sami priest.

In the most recent years, a similar reconciliation process has been going on with the Romany people of Norway, who suffered oppression similar to that of the Samis. Our experiences, successes as well as failures, now contribute in the process that has started on a European level, inter alia linked to the CCME.

An old issue, which has not yet found its final conclusion, is the suffering of many individuals after World War II, especially of people in one way or another linked to the losing side. For instance children whose only crime was to have a German soldier for a father, were ostracised in our country for years, and suffered immensely. It is now 60 years since World War II, and healing of the scars should be an urgent issue, before the entire generation that experienced the war is gone.

**

The events of the late 1980s and early -90s in Europe, that opened a new era of contact between east and west, have been repeatedly addressed by the Churches as well as in CEC. In my own region, the fall of the iron curtain opened up possibilities for new contacts between neighbours in the northernmost tip of Europe. The Barents Sea initiative brings together churches from the northern regions of Sweden Finland, Norway and Russia, and fuels dialogue between Orthodox and Lutheran churches. Not only church leaders are involved; a large number of grass root exchanges have been established over the past few years. In this way ordinary church members experience the value of contact, but also the great challenges involved.

**

Turning back now to the issue of vulnerability, let me take up a topic which is of particular concern to me. Vulnerability is not only a constitutive element of human beings, but of all of creation. Our environment is already showing signs of stress from over-exploitation, and this in turn will haunt us and diminish our security. As churches we are called to stand in the front line in the struggle for the environment, and incessantly challenge unsustainable practices and consumption. Today the most severe consequences of an unsustainable economic world order are felt outside Europe, in poorer parts of the world. However, changes have to come first in the richer countries that benefit from the exploitation of both natural resources and human labour in other parts of the world. It is now ten years since world leaders met in Rio and agreed on the Agenda 21. In September they meet again in Johannesburg for the World Summit for Sustainable Development. In Rio the relationship between poverty and environmental exploitation was much in focus. This time we must see to it that the relationship between wealth and the ecological crisis is exposed. It is my hope that we will see a wide mobilisation in the Churches before and in the follow-up to the Johannesburg meeting.

Ecological questions will also undoubtedly figure prominently on the agenda at CEC's forthcoming General Assembly in Trondheim. We belong to the culture which lives in a way that is more implacable in its relationship to God's creation than any other earlier culture has done. Our wounded earth cries out to us: "Humans - you who have knowledge of good and evil, you are called to a life of reconciliation."

For us in the Church of Norway, it is both thought-provoking and a joy that the people most concerned about ecological issues and who are distanced from the Church and Christianity have expectations of CEC's General Assembly. They are saying - soon it will be only the Churches that can speak with integrity on these matters. Likewise, it is thought-provoking to note that it is these same people who are saying that they have found in the language of the Church - the language of hymnody and psalmody - a language which they have been searching for but which, hitherto, have not had access to. There are great possibilities here for a renewed encounter between the Church and all people of good will.

**

Let me, before closing, turn to some of the traditional "faith and order" issues that have also attracted attention in Europe in recent years: The signing of the Joint Declaration on the Doctrine of Justification in 1999 has been the high point in a 30-year long process starting soon after Vatican II. The two dialogue partners confirm that they have reached "a consensus on basic truths of the doctrine of justification" and "that the mutual condemnations of former times do not apply to the Catholic and Lutheran doctrines of justification as they are presented in the Joint Declaration". Thus, by a theologically well-founded joint action, a new interpretation has been made with regard to the doctrinal condemnations and tensions of the past concerning the doctrine of justification.

The Joint Declaration represents a long step forward in the ecumenical pilgrimage to make real Jesus's prayer: "that they all may be one". But there remain many more steps to be taken which deal with doctrinal questions as an expression of our common ecumenical life and witness. With reference to the latter, it is remarkable what a role such a modest agency as the Joint Committee CCEE-CEC has in fact played and can play in the future. I am thinking here of the milestones that Basle 1989 and Graz 1997 in fact were, and I think of the important document Charta Oecumenica which was conceived as an idea at Graz and has now come to fruition through the work done here by the Joint Committee.

Charta Ecumenica, the CEC/CCEE-initiated process, has affected the life between Churches all over Europe, also in Norway. The Christian Council has compiled a set of ecumenical guidelines for the ecumenical life in Norway in which the Charta Ecumenica has played a major role. It will be exciting to see how the Charta Oecumenica fares round about in our Churches, both at the local level and at the national and European level. CEC's General Assembly in Trondheim will give us good opportunity to evaluate the process, something which also underlines the importance of having a substantial representation from the RC side at the General Assembly.

I am giving this introduction as a bishop in Europe's northwestern corner, so it is perhaps of interest to note the process currently going on with regard to the important Church agreements which involve us as Lutheran Churches. I think of the Leuenberg Agreement of 1973 and the Porvoo Agreement of 1996. Through the Porvoo Agreement we are now in full communion

with the Anglican Churches of the United Kingdom and Ireland. What remains is the work of implementing in practical ways the commitments we made in that Agreement. At the same time, it is worth noting that the Folk Church of Denmark did not sign Porvoo - the only Nordic folk church not to do so. This in itself challenges us to a closer fellowship between the Nordic Lutheran folk churches.

The Leuenberg Agreement is a similar challenge to Nordic Lutheran church fellowship. The Nordic Lutheran folk churches have participated in the Leuenberg fellowship from the beginning as observers. In 1999 the Church of Norway decided to become a full member, whilst at the same time explicitly asserting our wish that Leuenberg should not become some Protestant bloc in Europe. The Danish Church has recently joined Leuenberg as a full member which in turn challenges the Church of Iceland to revisit the question. Sweden and Finland have no plans at present to join Leuenberg. What we can say is that the Nordic Lutheran folk churches find themselves in relation to these ecumenical agreements in a process which is not yet completed.

Finally, I extend a warm welcome to Trondheim and to making visible the broad fellowship which exists between the Churches in Europe in 2003. We are often occupied with the divisions of history. But there is also a renewing power of great consequence in history when we determine to make God's great challenge of reconciliation a reality. Jesus's words that you are to be his witnesses from Jerusalem to the ends of the earth reached their provisional goal in the north when Norway was Christianized at the turn of the first millenium. At that time, Norway represented the ends of the earth – ultima Thule. For a thousand years the Gospel had been moving northwards – always further north through Europe - until at last it reached our coasts. This means that we in Europe's northernmost corner stand in debt to the whole of European church fellowship because we are so firmly woven into the fabric of our common history. With this as our starting point, we can allow ourselves to have great expectations - called, as we are, to walk further along the way of reconciliation.

Trondheim 2002-01-24
Finn Wagle
Bishop of Nidaros

.....

